

TIEDONJULKISTAMISEN
NEUVOTTELUKUNTA
Snellmaninkatu 13
00170 Helsinki
p. (09) 228 69236
info@tjnk.fi
www.tjnk.fi

DELEGATIONEN FÖR
INFORMATIONSSPRIDNING
Snellmansgatan 13
00170 Helsingfors
t. (09) 228 69236
info@tjnk.fi
www.tjnk.fi

COMMITTEE FOR
PUBLIC INFORMATION
Snellmaninkatu 13
00170 Helsinki
t. +358 9 228 69236
info@tjnk.fi
www.tjnk.fi

TIEDONJULKISTAMISEN VALTIONPALKINNOT 2013

Elämäntyöpalkinto professori, psykiatrian erikoislääkäri Matti O. Huttuselle mielenterveytyön ja psykiatrian alalla tehdystä merkittävästä tiedonjulkistamistyöstä

Professori, psykiatrian erikoislääkäri Matti O. Huttunen (s. 30.10.1943) on poikkeuksellisen merkittävällä tavalla julkistanut tietoa mielenterveyden sairauksista ja niiden hoidosta. Hänen edustamansa ala on kansanterveydellisesti erittäin tärkeä. Masennuksesta kärsii lähes joka viides aikuinen suomalainen ja pitkälti yli puoli miljoonaa suomalaista käyttää ainakin ajoittain psykykenlääkkeitä.

Professori Huttunen on julkaissut lukuisia psykykenlääkkeitä ja psykiatrisia sairauksia koskevia yleistajuisia kirjoja (mm. *Psykykenlääkeopas* 2002 ja 2008, *Lääkkeet mielen hoidossa* 2004 ja 2008, *Masennus* 2010, *Kulttuurit ja lääketiede* 2011, *Psykoterapiat* 2012). Hän on toiminut pitkään ja aktiivisesti eri lehtien lääkäripalstojen vastaajana (mm. *Hynä Terveys*) sekä ollut internetin eniten käytetyn lääkärikirjan *Lääkärikirja Duodecimin* psykiatrian alan vastuuhenkilönä kirjan alusta alkaen. Näiden yleistajuisten kirjoitusten kautta Matti Huttunen on auttanut lukijoita tuntemaan mielenterveyden ongelmista kärsivien elämää sekä lääkitykseen ja hoitoon liittyviä seikkoja.

Aktiivinen tiedonjulkistaminen on perustunut erittäin korkeatasoiseen tutkimukseen. Matti O. Huttusen erikoisaloja ovat olleet psykiatrian lisäksi neurokemia, biologinen psykiatria ja psykoterapia. Hän on ollut tutkimustyössä Yhdysvalloissa Harvard Medical Schoolissa (1969-1971), vierailevana professorina University of Southern Californiassa (1996-2005) ja julkaissut noin 150 tieteellistä artikkelia, osa arvostetuimmilla tieteellisillä foorumeilla (esim. *Science*, *Nature*, *Lancet*, *PNAS*).

Vankan kliinisen ja tieteellisen pohjan ansiosta Matti O. Huttusen mielipiteillä ja opetuksella on ollut suuri merkitys myös terveydenhuollon ammattilaisille. Hänen sanaansa on kuunneltu ja siihen on luotettu. Professori Huttusen elämänläheistä asennetta kuvaa parhaiten, että hän on aina korostanut mielenterveyden kokonaisvaltaista hoitoa ja lähimmäisen merkitystä mielenterveysongelmien ehkäisyssä ja potilaiden tukemisessa.

Elämäntyöpalkinto kirjailija, taiteilija Mauri Kunnakselle lastenkirjoilla tehdystä merkittävästä ja pitkäjänteisestä tiedonjulkistamistyöstä

Kirjailija Mauri Kunnas (s.11.2.1950) on poikkeuksellisella tavalla tuonut historian lastenhuoneisiin ja päiväkotien lukuhetkiin. Hän on tutustuttanut pienet lukijat ja kuuntelijat myös kirjallisuutemme

avainteksteihin *Kalevalaan* ja *Seitsemään veljekseen*. Suomen historian lisäksi Mauri Kunnas on vienyt lapset ja heidän vanhempansa niin villiin länteen Puhveli-Billin kanssa kuin ritarimaailmaan kuningas Artturin seurassa. Yhteisissä lukuhetkissä on päästy myös matkalle avaruuteen ja saatu tutustua, miten sanomalehteä tehdään sekä mitä kaikkea voi yöllä tapahtua.

Mauri Kunnas arvostaa lukijoitaan. Hän tekee perusteellista taustatyötä ja kuvituksen yksityiskohtia myöten kaikki on tarkistettua. Lopputuloksesta huokuu perehtyneisyys ja voimakas oma kiinnostus aiheeseen, erityisesti kansanperinteeseen ja historiaan. Tämä kaikki takaa sen, että Kunnaksen kirjat ja niiden välittämä monipuolinen tieto jaksaa kiinnostaa niin pieniä kuin isompiakin lukijoita useita lukukertoja.

Mauri Kunnas valmistui vuonna 1975 graafikoksi Taideteollisesta korkeakoulusta. Hän aloitti sarjakuvilla ja poliittisilla pilapiirroksilla. Ensimmäinen lastenkirja, kansanperinteen tarinoista ammentava *Suomalainen tonttukirja* ilmestyi vuonna 1979. Seuraavana vuonna ilmestyi *Koiramäen talossa*, josta edellisen lailla on tullut lasten lukuhetkien klassikko. Mauri Kunnas on julkaissut yli 60 kirjaa ja hän on yksi kansainvälisesti tunnetuimmista nykykirjailijoistamme. Hänen kirjojaan on julkaistu 28 kielellä.

Mauri Kunnas on kirjailija, joka ylittää notkeasti kieli- ja kulttuurirajat. Hän tarjoaa tietoa humoristisesti ja lämpimästi eri-ikäisille ja eri kulttuuritaustasta tuleville lukijoilleen. Kunnaksen kirjat osoittavat, kuinka kiinnostavaa ja mukaansatempaavaa tietokirjallisuus voi parhaimmillaan olla. Hänen kirjansa ovat paitsi suomalaisen lastenkirjallisuuden klassikoita, ne ovat samalla suomalaisen tietokirjallisuuden klassikoita.

Professori Arto Mustajoki teoksesta *Kevyt kosketus venäjän kieleen*

Helsingin yliopiston venäjän kielen professorin Arto Mustajoen kirja *Kevyt kosketus venäjän kieleen* on kaikkea muuta kuin kevyt. Kirja on painavaa tekstiä itäisen naapurimaamme kielestä ja kulttuurista. Samalla kirjan suuri ansio on sen helppolukuisuus. Harvoin on kieltä käsitelty yhtä oivaltavasti ja innostavasti tavalla, joka saa myös maallikon ymmärtämään, miten kieli rakentuu ja miten se kehittyy.

Kirjan jäsenitys on tässä suhteessa suorastaan ovela. Kirja alkaa – niin kuin kieliä koskevat kirjat usein – kirjaimista, mutta johdattelee lukijan vaivihkaa kielen rakenteisiin. Tästä tehtävästä Mustajoki onnistuu lähes täysin ilman kieliopillisia nimityksiä. Kirjaa kuvaavatkin varsin nokkelat ja lukijan kiinnostuksen herättävät alalukujen nimet kuten ”Monet housut ja yhdet häät”, ”Venäläinen unohtaa kotona” tai ”Voiko vielä olla jo?”. Näin kirja innostaa sellaistaakin lukijaa, jolle kyrilliset kirjaimet eivät ole entuudestaan tuttuja.

Mustajoen kirjan vahvuutena suomalaisen lukijan kannalta on, että venäjän kieltä lähestytään suomen kielen ja meille tuttujen sanojen kautta. Lukija oppii muun muassa, että tuttu Sinebryhoffin nimi muodostuu kahdesta osasta: Sine viittaa siniseen ja brjuch vatsaan, mutta ei sinivatsaiseen ihmiseen, vaan siihen, että kyyhkysillä on sininen vatsa ja aatelisilla oli kyyhkysia. Samalla meidät on huomaamattamme perehdytetty sananjohto-oppiin!

Kirjan viimeinen pääluku sijoittaa venäjän kielen ympäröivään yhteiskuntaan. Siinä pohditaan muun muassa sitä, puhutaanko koko Venäjällä samalla tavalla tai mikä venäjän kielen asema on Suomessa. *Kevyt kosketus venäjän kieleen* on ansiokas tietoteos, joka merkittävästi edistää venäjän kielestä käytävää ennakkoluulotonta keskustelua Suomessa. Samalla kirja jakaa ymmärtämystä minkä tahansa kielen rakentumiseen ja näyttää kielen kulttuurissa ja kulttuurin kielessä.

Suomen ja Skandinavian historian dosentti Panu Pulma, filosofian maisteri Tuula Rekola, filosofian tohtori Miika Tervonen, filosofian tohtori Risto Blomster, yhteiskuntatieteiden maisteri Sarita Friman-Korpela ja dosentti, filosofian tohtori Anna Maria Viljanen teoksesta *Suomen romanien historia*

Suomen romanien historia on laajan monitieteisen tutkimushankkeen tuloksena syntynyt, urauurtava perusteos romanien historiasta, kielestä ja kulttuurista. Vastaavaa yhtenäistä ja kokonaisvaltaista, romanien vuosisataisia vaiheita käsittelevää ja perusteelliseen tutkimustyöhön nojautuvaa historiaesitystä ei ole tiettävästi tehty aiemmin missään muussa maassa.

Suomen romanien historia tuo kaivattua, uuteen tutkimustietoon perustuvaa, monipuolista valaistusta romanikansan omaperäiseen kulttuuriin sekä yhteistyöhön ja jännitteisiin valtaväestön kanssa. Jo 1500-luvulla Pohjolaan saapuneiden romanien kirjava menneisyys ja heidän vaiheensa etnisenä vähemmistönä ovat olleet ”sokea piste” tutkimukselle. Tietämyksemme romaneista on ollut populaarikulttuurin stereotyyppien leimaamaa ja valtaväestön tai viranomaisten näkökulmaan perustuvaa. Kulttuurintutkimuksen lähestymistavan myötä myös romanikansan jäsenten oma tulkinta asemastaan pääsee tässä teoksessa esiin. Teoksen tutkijoissa ja kirjoittajissa on myös romanikulttuuria sisältäpäin tuntevia henkilöitä. Kirja tuotettiin yhteistyössä Romaniasian neuvottelukunnan kanssa.

Monipuolisesti uutta tietoa ja kuva-aineistoa esittelevässä teoksessa rakentuu vaiheikas selviytymistarina romanien saapumisesta maahan, kiertolaisuuden ajasta ja nykyisestä elämästä osana suomalaista yhteiskuntaa – kuitenkin oman kulttuurisen identiteetin säilyttäen. Teoksessa tuodaan ansiokkaasti esiin romanikulttuurin monia erityispiirteitä, tapoja, normeja ja arvoja, kerrotaan heidän suhteestaan uskontoon, esitellään Suomen romanien kieltä, vaateparren kehitystä, musiikkia ja poliittista toimintaa. Myös romanikysymyksen kansainvälinen ulottuvuus saa osakseen tarpeellista huomiota. Tämän päivän Euroopassa eletään jälleen yhtä romanikansan vaihetta, kun uusia eteläisiä romaneja ilmaantuu kaduillemme kotimaidensa ankarien elinolojen pakottamina.

Suomen romanien historia on ainutlaatuinen ja ajankohtainen teos. Se kertoo paitsi romanien omasta historiasta myös suomalaisten – valtaväestön ja romanien – yhteisestä historiasta. Näin teos auttaa tärkeällä tavalla ymmärtämään yhteiskuntamme nykyisyyttä ja yhteistä tulevaisuutta.

Historiantutkija, filosofian tohtori Mirkka Lappalainen teoksesta *Jumalan vihan ruoska. Suuri nälänhätä Suomessa 1695–1697*

Historiantutkija Mirkka Lappalainen (s. 1975) väitteli filosofian tohtoriksi vuonna 2005 Creutzien merkittävää aatelissukua käsittelevää väitöskirjallaan. Helsingin yliopisto huomioi Lappalaisen teoksen

väitöskirjapalkinnolla. Pian väittelyn jälkeen vuonna 2006 Lappalainen julkaisi historiallisia esseitä sisältävän teoksen *Maailman painavin raha*. Tämä kokoelma kirjoituksia 1600-luvun aikakaudesta palkittiin vuoden tiedekirjana. Lappalaisen kolmas teos *Susimessu* vuodelta 2009 sai Lauri Jäntin palkinnon. Kirjan tarkastelema ajanjakso sijoittuu 1500-luvun jälkipuoliskolle, niin sanottujen veljesriitojen aikaan.

Sanontaa mukaillen, ei kolmea ilman neljättä. Mirkka Lappalaisen teos *Jumalan vihan ruoska. Suuri nälänhätä Suomessa 1695–1697* herätti ilmestyessään paljon huomiota mediassa, niin lehdistössä kuin televisiossakin. Se, että neljänsadan vuoden takaisista asioista kertova historiateos läpäisee julkisuuskyynnyksen tällä tavoin, on poikkeuksellista.

Poikkeuksellisen julkisen kiinnostuksen syyt on helppo jäljittää teoksen ominaisuuksiin, jotka tekevät siitä myös tiedonjulkistamisen valtionpalkinnon arvoisen. Lappalainen on ottanut vakavasti ajatuksen siitä, että kieli on viestinnän väline. Hänen tekstinsä ovat aina huolellisesti suunniteltuja ja tyyllisesti ihailtavan luettavia. Esikuvia vastaavasta kielellisestä tyyllitaituruudesta voi varmasti löytää Ruotsin suurvalta-ajan tutkijoiden joukosta Pohjanlahden takaa.

Pelkkä tyyllitaituruus ei kuitenkaan riitä, hyvässä historiateoksessa tulee olla myös vakuuttavasti tutkittu ja tulkittu sisältö, jolla on sanottavaa kirjoitusajankohtansa ihmisille ja yhteiskunnalle. Tässä suhteessa Lappalaisen teos 1600-luvun suurista nälkävuosista poikkeaa vielä edukseen jo erinomaisista edeltäjistään. Lappalainen osoittaa, kuinka menneisyyden nälänhädillä ja nälänhädillä tänä päivänä on tärkeitä yhtymäkohtia, joiden kautta nykyajan ihminen voi ymmärtää menneisyyttä mutta myös menneisyyden avulla nykypäivää. *Jumalan vihan ruoska* on näin historiallisen tutkimuksen tiedonjulkistamista parhaimmillaan.

Toimittaja Jaana Kanninen ilmastonmuutosta käsittelevästä raportoinnista

Toimittaja Jaana Kanninen on Yleisradion uutistoimittajana käsitellyt ilmastonmuutokseen liittyviä aiheita laajasti, oivaltavasti ja monipuolisesti käyttäen hyväkseen radio- ja televisioilmaisun eri mahdollisuuksia yleisöä koskettavalla tavalla.

Kannisen raportointi on esimerkillistä julkisen palvelun journalismia. Hän pystyy käsittelemään suuria ja monimutkaisia aiheita eksymättä yksityiskohtien näreikköön. Kanninen ei myöskään sorru käsittelemään aihepiiriään pelkkänä asiantuntijoiden kiistelynä tai poliittisten julkilausumien toistamisena.

Ilmastonmuutokseen liittyvästä uutisoinnista tulee usein kovin abstraktia, jolloin varsinkin radio ja televisio ovat aiheen käsittelyn kannalta ilmaisultaan haasteellisia tai jopa suorastaan epäkiitollisia välineitä. Varsinkin televisioilmaisu vaatii näkyvää toiminnallisuutta tai paikkojen ja henkilöiden visuaalista kuvailua.

Kanninen onnistuu käyttämään uutis- ja ajankohtaisformaatin edellyttämää pienimuotoista mutta toimivaa televisioilmaisua valitsemalla kuvauspaikkansa ja juttunsa henkilöt aiheen kannalta ilmaisuvoimaisella tavalla. Hän etsii juttuihinsa henkilöitä, joita asia oikeasti koskettaa, jolloin yleisökin voi kokea asian konkreettisesti.

Kanninen uskaltaa käyttää itseään reportterin ominaisuudessa juttujensa henkilönä. Aiheen kannalta keskeisestä ympäristöstä löytämiensä todellisten henkilöiden ja reportteriminän vuorovaikutuksessa syntyy journalistista kerrontaa, joka ymmärrettävällä ja koskettavalla esitystavallaan voittaa vaikuttavuudellaan kaikki studiokeskustelut.

Työssään Kanninen on myös osoittanut, ettei taitavan uutisreportterin ole pakko suhtautua maailmaan kylmän etäisesti vaan hän saa ottaa sekä eetoksellaan että paatoksellaan osaa maailman tapahtumiin.

Valtiotieteiden tohtori, professori Sixten Korkman talouspolitiikan ja -tieteen alalla tehdystä merkittävästä tiedonjulkistamistyöstä

Maailmanlaajuinen rahoituskriisi ja euromaiden velkaongelmat ovat puhuttaneet ja puhuttavat kansalaisia. Talouden vaikutus ihmisten arkeen on hyvin suuri, ja talouspolitiikka on jatkuvan julkisen keskustelun ja kiistojen kohteena. Punnittu ja perusteltu keskustelu näistä ilmiöistä on usein kuitenkin vaikeaa. Globaali talous on monimutkainen järjestelmä, jonka toiminnan ymmärtäminen, saatikka ennustaminen, on vaikeaa ellei mahdotonta.

Valtiotieteen tohtori, Aalto-yliopiston professori Sixten Korkman on pitkän linjan arvostettu talousasiantuntija, joka on ansiokkaasti ja määrätietoisesti pyrkinyt tekemään kansantaloustiedettä ja globaalin talouden ilmiöitä ymmärrettäväksi myös suurelle yleisölle, television katsojille, radion kuuntelijoille ja lehtien lukijoille. Hänen uusin kirjansa *Talous ja utopia* on tästä hyvä esimerkki. Kirjassa hänen tavoitteensa on tehdä talouspolitiikasta ja -tieteestä niin ymmärrettävää, että hänen lukioikäinen lapsenlapsensakin siitä jotain tavoittaisi. Samalla Korkman avaa omaa näkemystään talouspolitiikasta ja valaisee myös siihen liittyviä erimielisyyksiä.

Sixten Korkman on tutkija, joka laaja-alaisen kokemuksensa avulla pystyy kirjoittamaan jäntevän kuvauksen talouden monimutkaisista kytkennöistä ja riippuvuussuhteista. Hän kertoo, mikä on olennaista ja tarkoituksenmukaista ymmärtää, mutta kuvaa myös eri käsitteisiin liittyviä epävarmuustekijöitä ja erilaisia tulkintoja.

Kuten uusimman kirjan nimi viittaa, talouteen liittyvät läheisesti utopiat, ylväät arvot ja onnellisuuden tavoittelu, tasa-arvoisuus, ihmisten elämä harmoniassa itsensä, toistensa ja luonnon kanssa. Korkman käyttää painavan puheenvuoron talouskasvun puolesta. Hän kirjoittaa, ettei talouskasvussa ole kyse vain aineellisen elintason kohoamisesta vaan hyvinvoinnin paranemisesta. Odotettavissa oleva elinikä on noussut, lapsikuolleisuus vähentynyt, koulutustaso noussut ja naisten asema parantunut, työajat lyhentyneet ja vuosilomat pidentyneet. Talouskasvu tekee mahdolliseksi ne palvelut, joihin hyvinvointivaltio perustuu.

Ongelmatonta talouskasvu lieveilmiöineen ei tietenkään ole. Korkman tunnustaa, että taloudellisen toiminnan sivuvaikutuksista aiheutuvat ympäristöongelmat ovat kasvava uhka planeetalle. Korkmanin mukaan ratkaisua ei tule kuitenkaan hakea kasvun kiroamisesta vaan sellaisesta politiikasta, joka muokkaa talouskasvua ympäristöystävälliseen suuntaan. Tällaisia keinoja ovat esimerkiksi korkeat päästöhinnat ja ympäristölle haitallisen toiminnan verottaminen.

Sixten Korkmanin puheenvuorot ja kirjoitukset osoittavat, että talousongelmat ovat tärkeitä ja kiinnostavia. Erityisesti ne muistuttavat, että talousongelmien julkinen analyysi on avoimen ja demokraattisen yhteiskunnan edellytys. Hänen selkeät ja rakentavat kannanotot kansantaloudesta ja talouspolitiikasta antavat kansalaisille eväitä ajankohtaisten maailmanlaajuisten talouskysymysten ymmärtämiseen, erilaisten näkökohtien arviointiin ja omien käsitysten perustelemiseen.

Valokuvaaja Markku Saiha teoksesta *Luontokuvauksen käsikirja*

Valokuvaus on Suomen suosituin harrastus. Tutkimus on todistanut, että luontoympäristöllä on parantava ja hoitava vaikutus ihmisen mielenterveyteen ja fyysiseen terveyteen. Esimerkiksi sairaalassa ihmiset paranevat nopeammin, jos ikkunasta näkyy luontoa. Aivan tuore tutkimus on todistanut, että myös luontokuvien katselemisella on samansuuntainen vaikutus.

Valokuvaus on uusien digikameroiden myötä noussut Suomen suosituimmaksi harrastukseksi. Erityisesti suomalaiset rakastavat luonnon kuvaamista. Suomen Luonnonvalokuvaajat ry on yli 3000 jäsenellään Euroopan suurin luontokuvajärjestö, ja vuodesta 1980 järjestetty Vuoden Luontokuva on yksi maailman suurimpia luontokuvakilpailuja.

Tällä pohjalla myös Luontokuvauksen käsikirja on tarpeellinen ja tuottaa iloa suurelle joukolle suomalaisia. Kirja on perusteellinen opas kaikentasoisille kuvaajille aloittelevista harrastajista aina täysverisiin ammattilaisiin, jotka joutuvat jatkuvasti täydentämään osaamistaan muun muassa jatkuvasti kehittyvän tekniikan vuoksi.

Kirja paljastaa salaisuuksia, joiden avulla monet yleisöä ihastuttaneet luontokuvat on otettu. Yleisö ei välttämättä tiedä, miten paljon ja millaista työtä upean kuvan eteen on tehty. Toisaalta aina ei tarvitse lähteä merta edemmäs kalaan, ja auto toimii mainiona piilokojuna metsän eläimiä kuvatessa. Toisaalta, kun luontokuvaukselle rakennetaan puitteet, harrastus houkuttelee Suomeen turisteja ulkomaita myöten.

Kirja on myös taideteos ja luontoteos, joka satojen erinomaisten otosten kautta toimii innoittajana ja esimerkkinä harrastajakuvaajalle ja tarjoaa runsaasti tietoa myös luonnosta ja sen asukkien käyttäytymisestä.

Kirja on kaikkiaan kahden vuoden työn tulos, ja sen tekijöinä on lähes 30 ihmisen joukko Suomen parhaita ammattilaisia, jotka ovat näin antaneet tietämyksensä kaikkien käyttöön. Koko joukkoa emme voi palkita, mutta palkitsemme Markku Saihan, joka kirjan päätoimittajana vastaa kokonaisuuden rakentamisesta. Hänen panoksensa artikkelien kirjoittajana ja kuvaajana on myös merkittävä.